

БЕЗБЕДНОСНИ АСПЕКТИ ГЛОБАЛИЗОВАНИХ КРИЗА И ФЕНОМЕН ПРОИЗВЕДЕНЕ НЕСТАБИЛНОСТИ У ПОСТСОВЈЕТСКОМ ПРОСТОРУ

Гордана Мишев¹

Достављен: 16. 04. 2022.

Језик рада: Српски

Кориговано: 09. 08. 2022.

Тип рада: Прегледни рад

10. 02, 16. 04, 17. 05. 2023.

Прихваћен: 30. 05. 2023.

DOI број: 10.5937/vojdelo2301018M

Глобализација и светско управљање економским и друштвеним развојем створили су феномен произведене нестабилности утемељен на несигурности и неједнакости више него икада у историји. Несигурност, у чијем корену лежи неизвесност и чије су манифестације страх и неједнакост, у којима се огледају дубоке социо-економске разлике и чије су манифестације незадовољство – само су једна димензија стања друштва, као предуслов настанка и развоја друштвених и политичких криза. Глобална политика наметања коју спроводе велике силе постала је императив заштите њихових интереса на рачун тзв. слабих држава (неразвијених и држава у развоју) ради производње нестабилности. Основна хипотеза полази од тога да су у безбедносном амбијенту у којем су сукоби на релацији САД–Русија и пројекција њихове моћи ван сопствених граница довели до стварања широке зоне нестабилности која се протеже дуж Црног мора и Карипског језера.

Предмет истраживања јесте анализа спољних фактора и глобалних околности које доводе до оружаних сукоба, а циљ је да се објасне безбедносни аспекти креирања друштвено-политичких криза и произведене нестабилности које се рефлектују на државе постсовјетског региона. Може се закључити да оружани сукоби у постсовјетским државама постају све озбиљније претње по светски поредак, укључујући могућност употребе оружја за масовно уништење.

Кључне речи: *глобализација, криза, нестабилност, безбедност, постсовјетски простор*

¹ Градска општина Звездара, Београд, Република Србија, gordana.misev@zvezdara.org.rs, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8525-088X>

Увод

Глобализација, као продукт западног система заснованог на акумулацији капитала, собом носи бројне промене, на које земље бившег социјализма и колонијализма нису имале адекватан одговор. Такве промене, које захватају како политичке и друштвене, тако и економске сегменте друштва и државе, често прате опасни и штетни (спољни и унутрашњи) догађаји или околности које својом појавом могу прерасти у кризу. Криза се може дефинисати као непредвидљив догађај или појава чији је почетак тешко наслутити, а њен развој немогуће ограничити и контролисати, јер захвата све сфере политичког, друштвеног и економског живота, а оставља далекосежне и неочекиване последице и након завршетка кризе. Свака криза подразумева промене начина функционисања државног система или дела система који је директно или индиректно погођен неком појавом или догађајем.

Предмет овог рада јесте анализа стварања економске и друштвено-политичке кризе, као део глобалне политике наметања са циљем ширења утицаја великих сила, које се рефлектују у постсовјетским државама и немогућностима њиховог институционалног решавања, због чега долази до мешања међународних субјеката у унутрашње проблеме, а неретко и до ескалације грађанских немира и оружаних сукоба. Бузан (Barry Buzan) објаснио је разлику између слабе и јаке државе кроз однос Центра, Периферије и Полупериферије. Ако је држава јака (Центар), главне претње њеној безбедности долазе споља, а ако је држава слаба (Периферија и Полупериферија) већина претњи долази изнутра, што се затим одражава на њен концепт националне безбедности (Buzan, 1991). Као карактеристику слабих држава, Браун (Michael E. Brown) наводи ендемску корупцију, административну некомпетентност и неспособност да се промовише економски развој. Када ослаби структура државе, често настају унутрашњи сукоби. Мајкл Е. Браун сматра да су вештачки створене државе по својој природи слабе и у њих, поред бивших колонијалних, убраја и земље бившег СССР-а и СФРЈ (Кековић и Dimitrijević, 2017). У том смислу, концепт слабе и неразвијене државе, у које спадају постсоцијалистичке државе, требало би интензивније повезивати са безбедношћу.

Када се погледа глобална архитектура светског поретка последњих 30 година, завршетком хладног рата, државе капиталистичког економског уређења задржале су статус развијених држава, док су земље постсоцијалистичких режима кренуле пут транзиције, неспремне да се прилагоде глобализованом концепту развоја и безбедности. „Док се социјализам, од коренитог пројекта друштвених промена, деформисао на начин да је постао дефанзивни конзервативизам закупљен одбраном постојећих државних институција благостања, неспособних да одговоре на изазове произведене несигурности, дотле се неолиберализам 'наметнуо' као неприкосновена сила деструктивног и неспутаног капитализма, као морално проблематични концепт, који нагриза колективно ткиво зарад ефикасне акумулације” (Stojanović i Despotović, 2014: 21). Покушај ства-

рања глобалног друштва „у калупу“ западног модела развоја, подразумевајући императив акумулације капитала, произвео је систем економске неизвесности и друштвене несигурности.

Проблем земаља Периферије и Полупериферије јесте што имају системске слабости управљања државном организацијом (корупција, рецесија, трома бирократија), због чега нису у стању не само да обезбеде одржив развој, већ и мир и безбедност. Те државе се традиционално наклањају одређеном друштвено-политичком и/или војном блоку. Русија, без обзира на свој економски пад, никад није престајала да буде војна сила, одвајајући велика средства за развој и модернизацију наоружања, покушавајући да задржи свој утицај у пост-совјетском простору. С друге стране, САД са европским савезницима, специфичним механизмима меке моћи, од политичких уцена до економског условљавања, намеће и креира политике влада у државама урушеног социјализма. Као највећа војна организација, предвођена Сједињеним Државама, НАТО се полако приближила руским границама, што је очекивано наишло на велики дипломатски, али и војни отпор и жесток одговор Руске Федерације.

Безбедносни аспекти произведене нестабилности

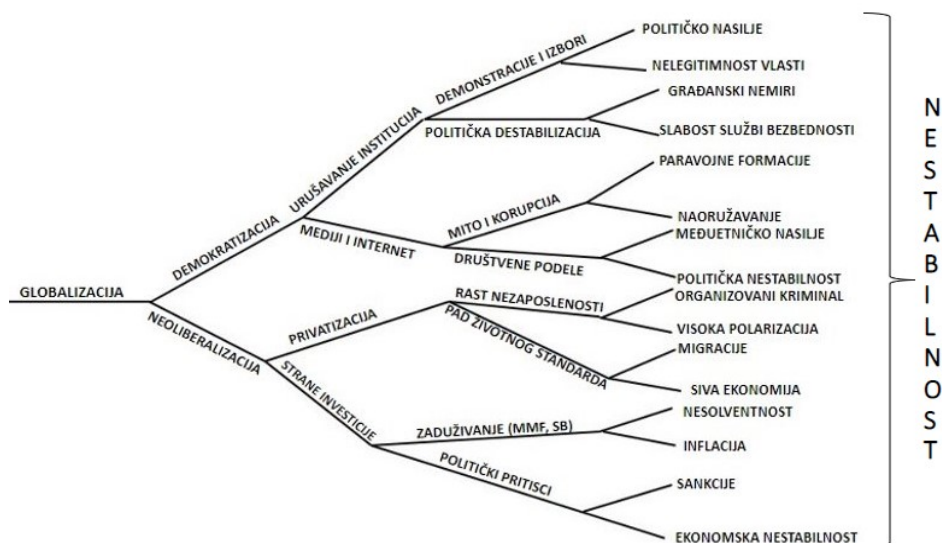
Узлетом и ширењем глобалног процеса долази до радикалног реконфигурисања Русије као једне од водећих светских сила. Док се Запад хегемонистичком политиком наметао Европи и свету, Русија је кренула најпре у енергетски, затим економски, политички и, на крају, војни поход на друге, пре свега суседне државе. Тиме се раме уз раме са САД поставила као креатор глобалне политике на чијим темељима лежи политика моћи и подела сфера утицаја. Надметање евроатлантске и евроазијске геополитичке концепције, сукоби у Евроазији, али и на Блиском истоку и Африци, тероризам, мигрантска криза, дефицит енергената, климатске промене, криза идеје глобалног друштва и повратак реалполитичких образаца у међународну политику представљају кључне стратегијско-безбедносне трендове. „Дискредитовање идеје глобалног друштва и све снажнији хладноратовски стереотипи, нарочито одсуство заједничке визије изградње поуздане глобалне безбедносне структуре намећу нова искушења у погледу дефинисања претпоставки у заштити националних интереса, посебно малих држава” (Stojanović i Đorđević, 2017: 466). Јачањем Русије, Кине, Индије и Бразила, назире се обриси мултиполарности на глобалном нивоу, али без ефеката на бројност и распрострањеност сукоба. Оно што данас карактерише светски поредак није недостатак биполарности или мултиполарности великих сила, већ подељеност политичких и економских интереса геополитичким амбицијама мањих и већих сила, што оставља простор за редефинисање њихових улога у оружаним сукобима широм планете (Jeftić i sar., 2018).

Иако се глобална безбедност у ХХИ веку поставља као императив и највиша вредност, мир није постигнут. Транснационално економско повезивање и

оснаживање, умрежавање путем комуникационо-технолошког развоја, друштвена трансформација привредног развоја, као последица политике наметања, довели су до све веће поларизације друштва унутар нација, али и све веће зависности Периферије и Полупериферије од Центра. Велике силе су, као носиоци глобалног управљања променама, уместо развоја изазвале низ криза у slabим државама, због чега није дошло до стварања глобалног друштва већ до разједињења и оно мало уједињених нација и народа. Неприлагођене новом светском поретку који промовишу државе Запада, постсовјетске државе су се додатно урушиле пред глобалним проблемима. Све веће мешање Запада у унутрашње ствари једне земље и политика наметања друштвеног и економског развоја, тема је бројних научних дискурса у међународним односима и студијама безбедности. Анализирајући спољну политику САД, бивши амерички државни секретар Хенри Кисинџер је још 1969. године сматрао да америчка улога у покушајима „нових нација” да изграде легитимни ауторитет захтева озбиљно преиспитивање. Доминантни амерички став о политичкој структури јесте да ће државе мање-више аутоматски пратити економски напредак и да ће попримити облик уставне демократије (Kissinger, 1969). Нажалост, политика наметања довела је до произведене нестабилности и урушавања институција, као носиоца свеукупног развоја, због чега државе нису могле да поврате стабилност и безбедност, а понајмање да изграде систем демократије, које нема без стабилних институција. С друге стране, покушај Русије да задржи своје сфере утицаја наилазило је на све интензивније мешање Запада у унутрашње ствари постсоцијалистичких, посебно бивших држава СССР-а, ради остваривања апсолутне војне, политичке и економске доминације.

Управљање државом и економским развојем показује спрегу политике и економије и на глобалном нивоу. Међународна економија је сложен образац интеракције између националних економија, које је неопходно посматрати у ширем контексту безбедносних изазова. Појавни процеси и системска интеракција између војних, економских и друштвених фактора врло су комплексни и међузависни. Сви ови елементи су део сложене интеракције која прожима друштвени, економски, војни и политички систем једне државе, као и правце њеног спољнополитичког деловања (Mišev, 2018). Узрок бројних дезинтеграционих процеса и недовољни капацитети изградње демократије и неолиберализма, последица су изазивања криза (слика 1). Производња нестабилности, чије су главне полуге несигурност и неједнакост, темељи се на добро планираним активностима водећих актера међународне сцене, пре свега дугорочним оперативним деловањем бројних страних безбедносних служби. Различите тајне активности постале су средство комуникације у међународној политици помоћу војних, економских, дипломатских и пропагандних средстава. Добро је познато да стабилне индустријске демократије не користе отворено силу против других, али повремено узимају учешће у тајним интервенцијама, укључујући присилну промену режима у другим демократијама (Krstić, 2017). У том смислу, безбедносне службе врше оперативне активности на територији стране државе инте-

грисањем у државне системе, медијске куће и приватне корпорације. Најпре се врши друштвена трансформација креирањем јавног мњења кроз медијску и интернет промоцију и ангажовање политичких актера погодних за структурну промену свих сегмената државног, привредног и друштвеног система. Транзицијом из социјализма у неолиберализам, промовисањем приватизације и страних директних инвестиција као темеља развоја, долази до гашења, уместо реорганизације друштвених предузећа и фактичке деиндустрализације и метаморфозе привреде, а државе се претварају у продајна тржишта зависна од увоза. Зависност од увоза ствара презадужене земље, без капацитета да одрже ликвидност финансијског система, што изазива инфлацију, незапосленост и пад животног стандарда и квалитета живота. Пад животног стандарда, односно сиромаштво, прати развој сиве зоне, мито и корупција, али и наоружавање, раст криминала и тероризма. Економска нестабилност коју прате страх и неизвесност, јесте репер за финансирање политичких опонената и мотивисање маса на грађанске протесте чији је циљ насилна промена власти. Спрега страних безбедносних служби, политичке опозиције и криминала доводе до слабљења улоге војске и полиције, као носилаца безбедности грађана и државе и раздвајања политичких чинилаца од безбедносних служби стварањем линије неповерења. „Субверзивно деловање обавештајна служба спроводи кроз одређене форме, као што су: стварање и коришћење криза, субверзивна пропаганда, тероризам, саботажа, диверзија, употреба специјалних снага и насилни преврат” (Lazić i dr, 2021: 35).

Слика 1 – Дијаграм произведене нестабилности

Грађански и политички немири против владајуће структуре урушавају легитимитет власти и онемогућавају транспарентне, слободне и демократске изборне процедуре, као најважније институционалне механизме промене власти, ради стварања безбедносног вакуума (слика 1). У таквој атмосфери небезбедности ствара се погодно тло за интензивирање политичке и економске кризе, са циљем ескалације оружаних сукоба. Када дође до сукоба, политичка лојалност се више не поклапа са политичким границама. Сукоби међу државама спајају се са поделама унутар нација и почиње да нестаје линија раздвајања унутрашње и спољне политике. У најмању руку, неке државе сматрају се угроженима не само спољном политиком других земаља већ и унутрашњим трансформацијама. Мање земље су растрзане између потребе за заштитом и жеље да избегну доминацију великих сила. Свака од суперсила настоји да задржи надмоћ међу својим савезницима, да повећа свој утицај међу непосвећенима и да побољша своју безбедност у односу на противника (Kissinger, 1969). У овој фази контролисане кризе с циљем стварања нестабилности обично се повлаче економске и дипломатске мере, као што су економске санкције, уцене, суспензија чланства у међународним организацијама, политички притисци итд. Ове мере никако не доприносе развоју стабилности и мира већ, напротив, увећавају економску димензију кризе и подупиру оружане сукобе. У вишенационалним земљама јавља се вештачки изазван јаз између различитих нација и религија. Узроци кризе имају како идентитетску (етничку и религијску), тако и геополитичку (геостратегијску и геоекономску) димензију, и то на унутрашњем, регионалном и глобалном нивоу. Актери, које покрећу снажни идентитетски, верски или етнички мотиви, знатно су мотивисанији за борбу и спремнији на жртву у односу на оне које покрећу мотиви у сфери материјалних интереса. За овакве актере карактеристична је снажно изражена сила мржње и непријатељства према противнику и она једнако обузима руководство, војне снаге и становништво (Враџар, 2017). Оно што доприноси интензитету етничких и сецесионистичких сукоба јесте нестанак централне државне власти, које пролазе кроз изузетан период економске, политичке и социјалне нестабилности. Организационе борбе око политичких питања земље могу бити озбиљан дестабилизујући унутрашњи фактор (Keković i Dimitrijević, 2017). У фази оружаних сукоба, поред бројних људских жртава, долази до уништавања војне, енергетске, саобраћајне и цивилне инфраструктуре, што покреће таласе миграција, чиме се сукоб и фактички прелива на околне земље, односно долази до регионализације сукоба или бар његових последица. На крају процеса произведене нестабилности долази најпре до дипломатске, а затим и војне интервенције једне или више великих сила. Углавном су то ваздушни напади, али и амфибијске операције. Улазак страних војних трупа на одређену територију јесте чин агресије, а сукоби трају од неколико месеци до неколико година са покушајима успостављања каквог-таквог мира. Када се потпише споразум и успостави мир, та држава остаје регион тзв. замрзнутих, а нерешених конфликта, односно држава произведене нестабилности под контролом међународних субјеката.

Евидентно је да је глобализација уместо демократије, мира и развоја мултипликовала безбедносне изазове и проблеме, на шта указују светски извештаји. Када се погледа Глобални индекс мира (GPI) за 2021. годину, уочава се да је од 163 анализираних државе према нивоу мира 58 рангирано веома високо или високо, 65 средње и 40 ниско или веома ниско, односно да се 2/3 држава налази у зонама ниског степена развоја мира. Овај извештај анализира државе кроз три критеријума, који обухватају 23 индикатора (IEP, 2022). Ти критеријуми су:

1. текући домаћи и међународни сукоби (број и трајање интерних сукоба, број смртних случајева у сукобима, улога у спољним сукобима, интензитет унутрашњег сукоба, односи са суседним земљама);

2. друштвена сигурност и безбедност (ниво перципираног криминала у друштву, број избеглица и интерно расељених лица, политичка нестабилност, скала политичког тероризма, утицај тероризма, број убистава, ниво насилног криминала, вероватноћа насилних демонстрација, број затвореника, број службеника унутрашње безбедности и полиције);

3. милитаризација (војни расходи у процентима БДП-а, број припадника оружаних снага, трансфер (увоз/извоз) конвенционалног наоружања, финансијски допринос мировним мисијама УН, капацитети нуклеарног и тешког наоружања, лакоћа приступа лаког наоружања).

Оно што је забрињавајуће јесте да извештај за 2021. годину посебно апострофира индикаторе који су имали највеће погоршање, а то су: насилне демонстрације, политичка нестабилност и милитаризација. Са слике 1 се види да су управо поменути индикатори средство изазивања друштвено-политичких криза које производе нестабилност државе. Како је један од најважнијих праваца развоја глобализације ширење демократије, неопходно је анализирати и извештај Економске обавештајне јединице. По Демократском индексу 2/3 држава света су ниско рангиране, односно немају развијену демократију (Democracy Index, 2021). По споменутим извештајима, постсовјетске државе су веома ниско рангиране према свим факторима. Према Демократском индексу, украјински и грузијски политички систем спада у хибридне режиме, док Белорусија, Киргистан, Азербејџан, Туркменистан и Казахстан имају ауторитативне режиме. Све државе постсовјетског простора су средње рангиране према Глобалном индексу мира, док је Украјина очекивано ниско (142 од 163 државе). Ови извештаји упућују на то да су две трећине држава света веома подложне изазивању криза, које ескалирају у најгори облик произведене нестабилности, а то су оружани сукоби.

Геополитичке димензије односа САД и Русије на постсовјетском простору

Распадом Совјетског Савеза на 15 држава, у децембру 1991. године, започела је нова ера у међународним односима Евроазије. Новостворене државе покушале су да продубе своје везе са Кином, Европом и Сједињеним Држава-

ма, како би ублажиле утицај Русије (Weitz, 2008). Економски неразвијене и војно зависне од Русије, оне нису успевале да оснаже и изграде своје институције као модерне развијене државе, без обзира на убрзано ширење глобализације и светских економско-трговинских веза. Долази до проблема око великог броја спорних територија, које имају културну, историјску, економску и политичку димензију, а које се налазе на границама Казахстана и Узбекистана, Таџикистана и Киргистана, Узбекистана и Туркменистана и другим граничним подручјима. Институционално, економски и војно ослабљене ове државе урушиле су се пред бројним проблемима. Постало је очигледно да нове претње безбедности, у условима транспарентних граница, као и чињеница да се четири од пет централноазијских држава граниче са Авганистаном, прете брзом ширењу оружаних сукоба широм региона (Rahimov i Urazaeva, 2005: 18). На ванредној седници Савета за колективну безбедност ОДКБ, јануара 2022, председник Таџикистана Емомали Рахмон изјавио је да повећана активност међународних терористичких група у Авганистану директно утиче на зону колективне безбедности ОДКБ-а. Упозорио је да је ситуација на таџикистанско-авганистанској граници сваким даном све компликованија (CSTO, 2022). У Таџикистану и Киргистану гранични спорови прерасли су у оружане сукобе. Иако су обе ове државе у НАТО програму Парнерство за мир, Русија има већи политички и војни утицај, имајући у виду да су њене војне базе у тим државама, које су уједно и чланице Организације уговора о колективној безбедности и Шангајске организације за сарадњу (Роровић, 2012). Утицај спољних фактора на овај конфликт је изванредно посебно узимајући у обзир заједничке војне вежбе у којима су, поред Русије и Таџикистана, учествовали и припадници Оружаних снага Узбекистана (Baltić, 2021). Овај регион посебно је осетљив због све већег прилива терориста, пре свега из Авганистана и Пакистана и формирања паравојних формација.

Бројни сукоби на постсовјетском простору, укључујући Нагорно-Карабах у Азербејџану, Придњестровље у Молдавији, Абхазија и Јужна Осетија у Грузији, Крим, Доњецк и Луганск у Украјини – пример су произведене нестабилности ради ширења утицаја, односно контроле ових региона. „Русија је била лидер региона у протеклих 200 година, што за последицу има да се политика Русије према земљама у региону и шире – како на Кавказу, тако и према Белорусији, Украјини и у централној Азији – спроводи тако да оствари руску доминацију над њима, било путем сарадње, било путем принуде” (Rajić, 2021: 231). Рат у Грузији настао је као последица приближавања ове земље НАТО-у 1995. године и отказивања уговора о стационирању руских војних база на њеној територији 1999, као и услед избијања тзв. „Револуције ружа” 2003. године која је на чело државе довела Михаила Сакашвилија, прозападног лидера, што је директно изазвало Русију да интервенише у Грузији и подржи сепаратисте 2008. године (Rajić, 2021). Одвајањем Абхазије и Јужне Осетије, Русија је добила тампон-зону према Црном мору и прозападно опредељеним државама. Када је у питању рат око Нагорно-Карабаха, Русија и Јерменија су стратешки савезници, при чему је Јерменија и чланица ОДКБ-а и Евроазијске економске уније. Током 2020.

године Русија је била заузета проблемима у Украјини и сталним политичким и економским притисцима Запада, тако да није пружила пуну подршку Јерменији у сукобу око Нагорно-Карабаха, сматрајући то унутрашњим питањем. Због тога су, као и у Азербејџану, Грузији и Украјини, власти у Јерменији одлучиле да се приближе Западу и НАТО-у. Московским споразумом 2020. године потврђен је јерменски пораз, али сам мир није довео до престанка тензија, које трају већ 30 година (Perezanović, 2022). Нерешени сукоби, укључујући сукобе у Придњестровљу, Чеченији, Абхазији, Нагорно-Карабаху, Јужној Осетији и Таџикистану, негативно утичу на ситуацију у региону. Оне ометају политички и економски развој погођених земаља, доводе до брутализације политичког живота и стварају нестабилност, пружајући услове за организовани криминал, тероризам, миграције итд. (Strachota, 2003).

Највећи сукоб на постсовјетском простору дефинитивно је оружани сукоб у Украјини, где је руска војска, 2022. године, започела велику војну операцију. Овом рату претходиле су године политичких немира и смене проруских и проамеричких власти (2005, 2007, 2010), чији врхунац су биле тзв. Евромајдан демонстрације 2014. године и потписивање Споразума о придруживању ЕУ, после које Русија, као противмеру, организује референдум и присваја полуострво Крим. Користећи грузијски модел, Русија подржава сепаратисте против прозападне власти Украјине, па убрзо Доњецк и Луганск проглашавају независност, а сукоби постају све интензивнији. Ескалацијом сукоба у свету и ширењем криза на европски простор, Хенри Кисинџер, 2014. године, упозорава да вишедеценијско третирање Украјине као простора за сукобљавање између Истока и Запада, уништава сваку перспективу да се Русија и Запад уведу у систем међународне сарадње. Срж проблема је, с једне стране, у покушају САД да Украјину и остале земље увуку у евроатлантске интеграционе токове, пре свега у НАТО, а с друге стране у настојањима Русије да задржи своју сферу утицаја на овом делу постсовјетског простора. Почетком 2022. године, руске војне снаге улазе на територију Украјине и тиме почиње прави модерни међудржавни рат. Поред Доњецка и Луганска, затим Херсона, Маријупоља и Одесе, војна дејства руске војске усмерена су и на остатак Украјине, што изазива посебно велику забринутост у Пољској, али и Финској и Шведској, али и широм Европе. Цео евроазијски регион постао је полигон за сукоб САД и Русије, стварањем произведене нестабилности у којој су обе силе имале значајну улогу. Кисинџер се осврће и на то да је Украјина независна само 23 године, па зато није ни чудно што њени лидери нису стекли вештину за постизање компромиса и баланса између Истока и Запада, али и између прозападних католичких и проруских православних Украјинаца (Kissinger, 2014). Његов став се није променио ни 2021. године, када је позивао Запад, а пре свега Сједињене Америчке Државе да анализирају своју спољну политику, која укључује обавезу промене владиних структура широм света, како би их учинила компатибилним са западним. Кисинџер сматра да мора доћи до консензуса међу великим силама о правцима изградње међународног система, јер у оваквим констелацијама моћи један конфликт ће изма-

ћи контроли и цео свет ће бити у ситуацији као пред Први светски рат, што се у случају Украјине управо и десило (Kissinger, 2021). На овај начин Кисинџер озбиљно доводи у питање да ли је насилна промена власти у одређеним државама најбољи начин за достизање демократије и одрживи развој држава и са њима повезане безбедности.

Постсовјетске државе, као што су Украјина, Грузија, Молдавија, Јерменија, Азербејџан и Таџикистан, нису биле спремне на промене које носи глобализација, што је онемогућило да самостално економски, самим тим и војно јачају. „У контексту великих превирања на глобалном нивоу, сматрамо да поменуте државе стојери у руском окружењу бројне потезе чине супротно сопственим интересима, доводећи себе у директну конфронтацију са Русијом” (Despotović i Glišin, 2021: 133). Све државе источне Европе определиле су се за евроатлантске интеграције, што је направило простор НАТО-у да полако шири своје капацитете и утицај према Истоку, стављајући државе источне Европе под свој протекторат. Тиме је озбиљно нарушен баланс моћи између великих сила, пре свега у корист САД. Офанзивно ширење НАТО-а и приближавање руским границама (1999. године: Пољска, Чешка, Мађарска, затим 2004. године: Словачка, Бугарска, Румунија, Летонија, Литванија, Естонија итд), као и размештање америчке противракетне одбране на простору источне Европе и Балтика, Русија је означила као безбедносну претњу својим националним интересима. Јасно је да наставак процеса ширења НАТО-а на Исток има веома негативне последице по глобалну безбедност у контексту изазивања трајног незадовољства Русије, што је утицало на радикализацију руског приступа глобалној безбедности. Евроазијски простор, који укључује земље каспијског и црноморског региона, има велики геостратешки значај, пре свега са безбедносног и енергетског аспекта, због чега је контрола овог региона један од виталних интереса Русије. Узрок нестабилности постсовјетског простора треба тражити у покушајима САД да од овог региона начини тампон-зону и изолује Русију од Европе и Азије, како би отежали транзит руских енергената, али и блиске трговинске односе. Зато не изненађује да је Руска Федерација, најпре неприметно, а затим све отвореније, покренула своје војне капацитете подједнако агресивно као и западна алијанса. Уместо стабилности и развоја, створени су велики потреси и кризе, које карактеришу таласи нестабилности и небезбедности у постсовјетским републикама (слика 1). Заоштравањем сукоба и примена најмодернијег наоружања и опреме, као и руска претња нуклеарним арсеналом у Украјини, произвела је кризу глобалних размера. Најважнија наднационална институција УН изгубила је на значају, војне интервенције се изводе без сагласности СБ УН, а државе које су водиле политику војне неутралности, Финска и Шведска, определиле су се за НАТО. Први пут од Кубанске кризе свет се суочава са најопаснијом претњом, а то је преливање регионалних сукоба на Европу, али и на свет. Дакле, јасно је да је политика хладног рата заживела у свом најекстремнијем облику – сецесионистичким сукобима на евроазијском простору са тенденцијом изазивања још једног глобалног рата.

Закључак

Процес трансформације економских и политичких система држава обухвата сложене интеракције субјеката у међународном систему. Изазивање криза има само један циљ – институционално урушавање и дестабилизацију земље у свим њеним сегментима, најпре економским, друштвеним и политичким, а затим безбедносним. Глобализација је омогућила великим силама да кроз политику наметања обесмисли право народа на политичко опредељење и економско-друштвено уређење. На тај начин велике силе створиле су концепт произведене нестабилности, са циљем очувања и ширења свог утицаја и контроле слабих држава, укључујући државе постсовјетског простора. Бројни сукоби широм света показују да глобална политика наметања и управљања променама не даје конструктивна решења за изградњу мира, већ урушава основне темеље демократије и слободне економије, стварајући не само државе, већ и читаве регионе произведене нестабилности.

Безбедносни комплекс Европе, односно поткомплекс Источне Европе, уздрмали су оружани сукоби, у које су укључени скоро сви актери међународне заједнице. Велике силе нису поучене примером земаља бивше СФРЈ, које представљају симбол краха међународног поретка и најтрагичнији пример произведене нестабилности. Нажалост, пропустиле су и шансу да украјинску кризу искористе за постизање политичког консензуса за изградњу стабилног међународног биполарног поретка или веће укључивање међународне заједнице у нови глобални поредак. Велике силе, као што су Кина, Индија и Бразил, држале су се на маргинама ових трагичних догађаја, не преузимајући на себе одговорност за спречавање урушавања мира и стварања читавих региона нестабилности. У стихији бројних ратова (Грузија, Украјина, Азербејџан, Таџикистан, Киргистан) и различитих дипломатских и политичких фронтова (Молдавија, Јерменија) највећа опасност данашњице нашла се у растућој неизвесности глобалне конфронтације са елементима претње од нуклеарног рата. Такође, не треба изгубити из вида и избијање рата ширих размера, током којег би се употребило ненуклеарно оружје за масовно уништење. Свету је више него икад потребан консензус великих сила око успостављања новог, стабилнијег и безбеднијег глобалног поретка, чији се обриси, растом тензија и оружаних сукоба, још увек не назиру.

Литература

[1] Baltić, L. (2021). Kirgistan i Tadžikistan – sukob bez kraja. Centar za geostrateška istraživanja i terorizam. Preuzeto 10.4.2023., sa <https://cegit.org/kirgistan-i-tadzikistan-sukob-bez-kraja/>

[2] Buzan, B. (1991). New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century“. *International Affairs*, Vol. 67, No. 3, 431-451

[3] CSTO (2022). Extraordinary session of the CSTO Collective Security Council, 9. January 2022. The Collective Security Treaty Organization. Preuzeto 12.4.2023. sa https://en.odkb-csto.org/news/news_odkb/10-yanvarya-v-formate-videokonferentsii-sostoitsya-zasedanie-soveta-kollektivnoy-bezopasnosti-odkb-p/#loaded

[4] Democracy Index (2021). The China challenge. Economist Intelligence Unit, London. Preuzeto 1.4.2022. sa https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2021/#mktoForm_anchor

[5] Despotović, Lj. i Glišin, V. (2021) Geopolitička pozicija ruske federacije na post-sovjetskom prostoru, u Konfliktne zone na postsovjetskom prostoru i regionalna bezbednost, Petrović, D. (ur.), *Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd*

[6] Kissinger, H. (1969). Central Issues Of American Foreign Policy. Foreign relations of the United States, 1969–1976, Volume I, Foundations of Foreign Policy, 1969–1972. The Office of the Historian, Preuzeto 25.3.2022 sa <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v01/d4>,.

[7] Kissinger, H. (2014) To settle the Ukraine crisis, start at the end. Washingtonpost. Preuzeto 23.3.2022. sa https://www.washingtonpost.com/opinions/henry-kissinger-to-settle-the-ukraine-crisis-start-at-the-end/2014/03/05/46dad868-a496-11e3-8466-d34c451760b9_story.html

[8] Kissinger, H. (March 2021). The future of liberal democracies: in conversation with Henry Kissinger. Chatham House. Preuzeto 26.3.2022. sa <https://chathamhouse.soutron.net/Portal/DownloadImageFile.ashx?fieldValueId=5685>

[9] IEP (June 2021). Global Peace Index 2021: Measuring Peace in a Complex World. Institute for Economics & Peace. Preuzeto 5.4.2022. sa <http://visionofhumanity.org/reports>

[10] Jeftić, Z., Mišev, G., Stanojević, P., i Obradović, Ž. (2018). Savremeni konflikti i njihove tendencije“. *Vojno delo 7/2018*, ISSN: 0042-8426, *Univerzitet odbrane u Beogradu*. 23-40

[11] Keković, Z. i Dimitrijević, R. I. (2017). *Sistemi bezbednosti sa sistemom bezbednosti R. Srbije*. Fakultet bezbednosti. Beograd.

[12] Krstić, M. (2017). Tajne akcije – „alternativni pravci“ delovanja obaveštajnih službi. *Vojno delo, 3/17, Univerzitet odbrane u Beogradu*. 119-133

[13] Lazić, R., Kulić, M. i Bubalo, M. (2022). Krivično delo špijunaže kao oblik agenturnog metoda u prikupljanju podataka, *Vojno delo 1/2022*, ISSN: 0042-8426, *Univerzitet odbrane u Beogradu*. 32-45

[14] Mišev, G. (2020). Teorijski dometi izučavanja energetske bezbednosti kao globalnog izazova u međunarodnim odnosima. *Sociološki pregled*, vol. LIV, no. 1. 149-173.

[15] Perezanović, M. (2022). Rat u Nagorno Karabahu 2020. godine – uloga svetskih i regionalnih sila. *BAŠTINA, Priština – Leposavić, sv. 58*. 113-124

[16] Popović Miloš (2012). Poluporozni regioni u svetskoj politici: slučaj Središnje Azije, *Političke perspektive, UDC 327(5-191.2)*. 55-79

[17] Proroković, Dušan. 2018. Uloga Šangajske organizacije za saradnju u promeni ravnoteže snaga u centralnoj Aziji. *Politika nacionalne bezbednosti 2/2018*. Institut za političke studije. Beograd. 79-95.

[18] Rajić, N. (2021). Analiza spoljne politike Ruske Federacije prema Gruziji kroz prizmu neoimperijalnih regionalnih ambicija. *Civitas, 11(2)*. 226-248

[19] Rahimov, M. i Urazaeva, G. (2005). Central Asian Nations & Border Issues. Conflict Studies Research Centre. Preuzeto 12.4.2023. sa https://www.files.ethz.ch/isn/92527/05_Apr.pdf

[20] Stojanović, S. i Despotović, Lj. (2014). Diskurzivno transformisanje države blagostanja. *Srpska politička misao* 4, UDK: 316.323.65+321.01. XXI, vol. 46. 11-34

[21] Stojanović, S. S. i Đorđević, B. (2017). Svetsko društvo rizika i zaštita nacionalnih interesa Republike Srbije. *Međunarodni problemi* 4. 465–482

[22] Strachota, K. (2003). Armed Conflicts in the Post-soviet Region. Present Situation, Prospects for Settlement. Consequences. Centre for Eastern Studies. Preuzeto 10.4.2023. sa <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-studies/2003-06-10/armed-conflicts-post-soviet-region-present-situation-prospects>

[23] Vračar, S. M. (2017). Fizionomija rata u postmoderni: studija slučaja sirijskog oružanog sukoba. *Međunarodni problemi* 4. 447–475

[24] Weitz, R. (2008). *Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia*. Washington: Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program.

Резиме

Кључни стратегијско-безбедносни трендови на глобалном нивоу јесу сукоби у Евроазији, тероризам, мигрантска криза, дефицит енергената, климатске промене, али и криза идеје глобалног друштва, чији узроци се крију у вечитом надметању САД и Русије око ширења сфера утицаја и моћи. Падом социјализма, велике силе, као носиоци глобалног управљања променама уместо развоја, изазвали су низ друштвено-политичких криза у slabим државама, због чега није дошло до стварања глобалног друштва, већ до бројних сукоба и ратова унутар и између држава. Неприлагођене новом светском поретку који промовишу државе Запада, постсовјетске државе су се додатно урушиле пред глобалним проблемима. Све државе бившег Совјетског Савеза су се од његовог распада нашле између руског утицаја и све већег продора Западних сила, пре свега САД, у овај регион. Производња нестабилности, чије су главне полуге друштвена несигурност и економска неједнакост, темељи се на добро планираним активностима водећих актера међународне сцене, због чега се ове земље већ 30 година налазе у наизменичним фазама оружаних сукоба и замрзнутих конфликта. Транзицијом из социјализма у неолиберализам, промовисањем приватизације и страних директних инвестиција као темеља развоја, долази до гашења друштвених предузећа и фактичке деиндустријализације и стагнације привреде, а државе се претварају у продајна тржишта зависне од увоза. Зависност од увоза ствара презадужене земље, без капацитета да одрже ликвидност финансијског система, што изазива инфлацију, незапосленост и пад животног стандарда и квалитета живота. Пад животног стандарда, односно сиромаштво, прати развој сиве зоне, мито и корупција, али и наоружавање, пораст криминала и тероризма. Економска нестабилност, коју прате страх и неизвесност, јесте репер за финансирање политичких опонената и мотивисање маса на грађанске протесте ради насилне промене власти. У таквој атмосфери небезбедности ствара се погодно тло за интензивирање политичке и економске

кризе, са циљем ескалације оружаних сукоба. Евроазијски простор, који укључује земље каспијског и црноморског региона, има велики геостратешки значај, пре свега са безбедносног и енергетског аспекта, због чега је контрола овог региона један од виталних интереса Русије. Узрок нестабилности постсовјетског простора треба тражити у покушајима САД да од овог региона начини тампонзону и изолира Русију од Европе и Азије, како би се отежао транзит руских енергената, али и блиски трговински односи. Украјина и остале постсовјетске земље су колатерална штета у геополитичким и геостратешким надметањима великих сила, односно САД и Русије. Уместо стабилности и развоја, створени су велики потреси и кризе, које карактеришу таласи нестабилности и небезбедности у постсовјетским републикама. Ескалација сукоба у Украјини, нестабилност у Грузији, ратови у Јерменији, Азербејџану, Таџикистану, Киргистану, па и Авганистану и Сирији, довели су до озбиљне претње глобалној безбедности, пре свега због све чешћих претњи нуклеарним и хиперсоничним оружјем, али и оружјем за масовно уништење. Свет се приближио највећој кризи после Другог светског рата. Уједињене нације су изгубиле своју улогу и значај, трајно неутралне државе, као што су Финска и Шведска, мењају спољнополитички курс одређивши се за НАТО, а опасност од избијања рата ширих размера постала је озбиљан политички, али и научни дискурс. Стање у међународним односима и одговори на глобално угрожавање безбедности дефинитивно зависе од реализације интереса великих сила које се боре око утицаја, ресурса и опстанка на позицији моћи.

Кључне речи: *глобализација, криза, нестабилност, безбедност, постсовјетски простор*

© 2023 Аутори. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

THE SECURITY ASPECTS OF GLOBALISED CRISES AND THE PHENOMENON OF GENERATED INSTABILITY IN THE POST-SOVIET SPACE

Gordana Mišev¹

Достављен: 16. 04. 2022.

Језик рада: Енглески

Кориговано: 09. 08. 2022.

Тип рада: Прегледни рад

10. 02, 16. 04, 17. 05. 2023.

Прихваћен: 30. 05. 2023.

DOI број: 10.5937/vojdela2301018M

Globalisation and the world management of economic and social development have created the phenomenon of generated instability based on insecurity and inequality more than ever in history. Insecurity, whose basis includes uncertainty and whose manifestations are fear and inequality, which reflect deep socio-economic differences and whose manifestations are dissatisfaction – are only a dimension of the state of society, as a prerequisite for the development of social and political crises. The global policy of imposition carried out by great powers has become an imperative to protect their interests at the expense of the so-called weak states (undeveloped and developing states) in order to generate instability. The main hypothesis starts from the fact that in the security environment in which conflicts between the US and Russia and the projection of their power beyond their borders have led to the establishment of a wide zone of instability that covers the Black Sea and the Caribbean Sea.

The subject of the research is the analysis of external factors and global circumstances that lead to armed conflicts, and the objective is to explain the security aspects of the establishment of socio-political crises and generated instability that reflects on the countries of the post-Soviet region. It can be concluded that armed conflicts in the post-Soviet countries are becoming rather serious threats to the world order, including the possibility of using weapons of mass destruction.

Key words: *globalisation, crisis, instability, security, post-Soviet space*

---

¹ Municipality of Zvezdara, Belgrade, Republic of Serbia, gordana.misev@zvezdara.org.rs, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8525-088X>

Introduction

Globalisation, as a result of the Western system based on capital accumulation, brings many changes that the countries of former socialism and colonialism did not have an adequate response. Such changes, which affect both political and social, as well as economic segments of society and state, are often accompanied by dangerous and harmful (external and internal) events or circumstances that can develop into a crisis. A crisis can be defined as an unpredictable event or phenomenon, whose beginning is difficult to predict, and its development is impossible to limit and control, because it affects all spheres of political, social and economic life, and leaves far-reaching and unexpected consequences even after the end of the crisis. Every crisis implies changes in the way the state system functions or a part of the system that is directly or indirectly affected by some phenomenon or event.

The subject of this paper is the analysis of the establishment of an economic and socio-political crisis, as a part of the global policy of imposition with the goal of expanding the influence of great powers, which is reflected in the post-Soviet countries and the impossibility of their institutional solution, which is why international entities interfere in internal problems, and we often have the escalation of civil unrest and armed conflicts. Barry Buzan explained the difference between a weak and a strong state through the relationship between the Center, Periphery and Semi-Periphery. If the state is strong (Center), the main threats to its security are external, and if the state is weak (Periphery and Semi-Periphery), most threats are internal, which then reflects on its concept of national security (Buzan, 1991). As a characteristic of weak states, Michael E. Brown mentions endemic corruption, administrative incompetence and the inability to promote economic development. When the state structure weakens, internal conflicts often arise. Michael E. Brown believes that artificially established states are by their very character weak and, in addition to former colonial states, they also include the countries of the former USSR and SFRY (Keković and Dimitrijević, 2017). In this sense, the concept of a weak and undeveloped state, which includes post-socialist states, should be more intensively related to security.

When considering the global architecture of the world order in the last 30 years, after the end of the Cold War, the countries of the capitalist economic system kept the status of developed countries, while the countries of the post-socialist regimes started transition, unwilling to adapt to the globalised concept of development and security. "While socialism, from a radical project of social changes, was deformed in such a way that it became defensive conservatism preoccupied with the defence of the existing state institutions of welfare, unable to respond to the challenges of generated insecurity, neoliberalism "imposed" itself as an unassailable force of destructive and unrestrained capitalism, as a morally problematic concept, which erodes the collective tissue for the sake of efficient accumulation" (Stojanović and Despotović, 2014: 21). The attempt to establish a global society "in the form" of the

Western model of development, implying the imperative of capital accumulation, has produced a system of economic uncertainty and social insecurity.

The problem of the Periphery and Semi-Periphery countries is that they have systemic weaknesses in the state organization management (corruption, recession, sluggish bureaucracy), which is why they cannot provide not only sustainable development, but also peace and security. Those countries traditionally favour certain socio-political and/or military bloc. Regardless of its economic decline, Russia has never ceased to be a military power, allocating great funds for the development and modernisation of weapons, trying to maintain its influence in the post-Soviet space. On the other hand, the US with its European allies, specific mechanisms of soft power, from political blackmail to economic conditioning, imposes and develops government policies in the states of collapsed socialism. As the greatest military organisation, led by the United States, NATO has slowly moved closer to the Russian borders, which, as expected, has met with great diplomatic and military resistance and a fierce response from the Russian Federation.

The security aspects of generated instability

The rise and expansion of the global process is leading to a radical reconfiguration of Russia as one of the leading world powers. While the West has been imposing itself on Europe and the world with its hegemonic policy, Russia has embarked firstly on an energy, then an economic, political and, finally, a military campaign against other, primarily neighbouring countries. With this behaviour, it has positioned itself side by side with the US as the global policymaker that the policy of power and the division of spheres of influence rests on. The competition between Euro-Atlantic and Eurasian geopolitical concepts, conflicts in Eurasia, and also in the Middle East and Africa, terrorism, migrant crisis, energy sources deficit, climate changes, crisis of the idea of global society and the return of realpolitik patterns in international politics represent key strategic and security trends. "The discrediting of the idea of a global society and the increasingly strong Cold War stereotypes, especially the absence of a common idea of establishing a reliable global security structure impose new challenges in terms of defining premises in the protection of national interests, especially of small states" (Stojanović and Đorđević, 207: 466). With the strengthening of Russia, China, India and Brazil, the contours of multipolarity can be seen at global level, but without effects on the number and spread of conflicts. What characterises the world order today is not the lack of bipolarity or multipolarity of great powers, but the division of political and economic interests by the geopolitical ambitions of smaller and greater powers, which leaves room for redefining their roles in armed conflicts across the planet (Jeftić et al., 2018).

Although global security in the 21st century is set as an imperative and the highest value, peace has not been achieved. Transnational economic association

and empowerment, networking through communication and technological development, social transformation of economic development, as a consequence of the policy of imposition, have led to increasing polarisation of society within nations, and also the increasing dependence of the Periphery and Semi-Periphery on the Center. Great powers, as the holders of global change management, instead of development have caused a series of crises in weak states, which is why the establishment of a global society has not happened, but rather the disunity of the few united nations. Unadapted to the new world order promoted by the Western countries, the post-Soviet countries further collapsed in front of global problems. The increasing interference of the West in the internal affairs of a country and the policy of imposing social and economic development is the subject of many scientific discourses in international relations and security studies. Analysing the US foreign policy, former US Secretary of State Henry Kissinger considered as early as 1969 that the US role in the attempts of “new nations” to establish legitimate authority called for a serious reconsideration. The dominant US view of political structure is that states will more or less automatically follow economic progress and will take the form of constitutional democracy (Kissinger, 1969). Unfortunately, the policy of imposition has led to generated instability and the collapse of institutions, as the holder of the overall development, which is the reason why the states could not restore stability and security, let alone establish a system of democracy, which does not exist without stable institutions. On the other hand, the Russian attempt to maintain its spheres of influence was met with increasingly intense interference by the West in the internal affairs of the post-socialist, especially former USSR states, in order to achieve absolute military, political and economic dominance.

The management of the state and economic development indicates the relation of politics and economics at global level, as well. International economy is a complex pattern of interaction between national economies, which has to be viewed in the broader context of security challenges. The processes and systemic interaction between military, economic and social factors are very complex and interdependent. All these elements are a part of the complex interaction that permeates the social, economic, military and political system of a state, as well as the directions of its foreign policy actions (Mišev, 2018). The cause of many disintegration processes and insufficient capacities for establishing democracy and neoliberalism are the consequences of causing crises (Figure 1). The production of instability, whose main levers are insecurity and inequality, is based on the well-planned activities of the leading actors of the international scene, primarily the long-term operational activities of many foreign security services. Various covert activities have become a means of communication in international politics through military, economic, diplomatic and propaganda means. It is a well-known fact that stable industrial democracies do not openly use force against others, but occasionally take part in covert intervention, including forced regime change in other democracies (Krstić, 2017). In this sense, security services perform operational activities in the territory of a foreign country by

integrating into state systems, media companies and private corporations. First of all, social transformation is carried out by creating public opinion through media and Internet promotion and engagement of political actors suitable for the structural change of all segments of the state, economic and social system. With the transition from socialism to neoliberalism, the promotion of privatisation and foreign direct investment as the basis of development, there is the shutdown, instead of the reorganization of social enterprises and de facto deindustrialisation and metamorphosis of economy, and the states turn into sales markets dependent on import. The dependence on import creates heavily indebted countries, without the capacity to maintain the liquidity of the financial system, which causes inflation, unemployment and a decline in living standard and life quality. The decline in living standard, i.e. poverty, is accompanied by the development of the gray zone, bribery and corruption, as well as armament, the growth of crime and terrorism. The economic instability, accompanied by fear and uncertainty, is a benchmark for financing political opponents and motivating masses for civil protests aimed at a violent change of government. The relationship of foreign security services, political opposition and crime lead to the weakening of the role of the military and the police, as the holders of the security of citizens and the state and the separation of political actors from security services by creating a line of distrust. "The intelligence service carries out subversive actions through certain forms, such as the creation and use of crises, subversive propaganda, terrorism, sabotage, diversion, the use of special forces and violent coup" (Lazić et al., 2021: 35).

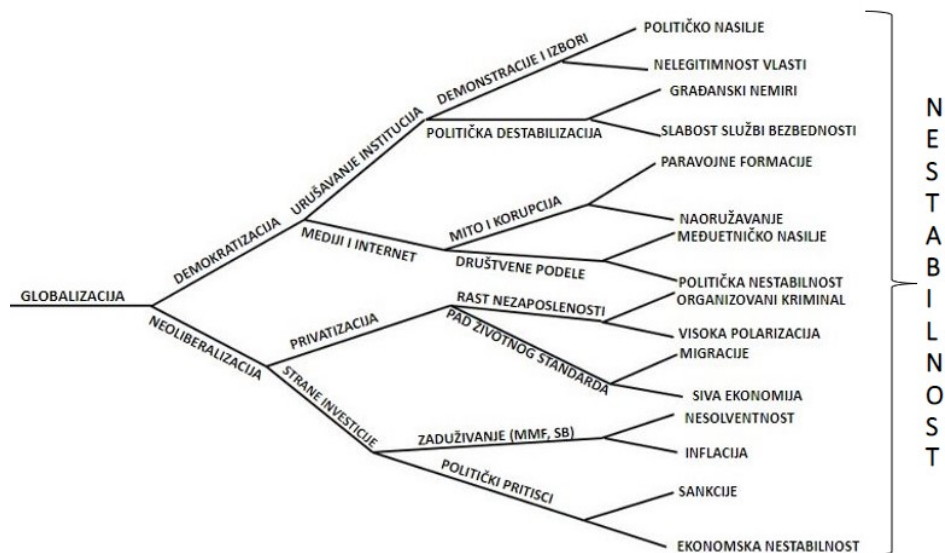

Figure 1 – The diagram of generated instability

Civil and political unrest against the ruling structure undermines the legitimacy of the government and prevents transparent, free and democratic election procedures, as the most important institutional mechanisms of government change, in order to create a security vacuum (Figure 1). In such an atmosphere of insecurity, a good ground for the intensification of the political and economic crisis is provided, with the aim of escalating armed conflicts. When conflict occurs, political loyalty no longer coincides with political boundaries. Conflicts between states merge with divisions within nations and the dividing line between internal and foreign policy begins to disappear. At the very least, some countries are considered threatened not only by foreign policy of other countries, but also by an internal transformation. Smaller countries are torn between the need for protection and the desire to avoid the dominance of great powers. Each of superpowers seeks to maintain supremacy among its allies, to increase its influence among the uncommitted and to improve its security vis-à-vis its adversary (Kissinger, 1969). In this phase of controlled crisis, with the aim of creating instability, economic and diplomatic measures are usually taken, such as economic sanctions, blackmail, suspension of membership in international organizations, political pressures, etc. These measures in no way contribute to the development of stability and peace, but, on the contrary, increase the economic dimension of crisis and support armed conflicts. In multi-ethnic countries, an artificially created gap between different nations and religions occurs. The causes of crisis have both an identity (ethnic and religious) and geopolitical (geostrategic and geoeconomic) dimension, at internal, regional and global level. Actors, who are motivated by strong identity, religious or ethnic motives, are much more motivated to fight and ready to make sacrifices compared to those who are driven by motives in the sphere of material interests. Such actors are characterised by a strongly expressed force of hatred and enmity towards the opponent, and it equally overwhelms the management, the armed forces and the population (Vračar, 2017). What contributes to the intensity of ethnic and secessionist conflicts is the disappearance of the central government, which is going through an exceptional period of economic, political and social instability. Organisational struggles over the country's political issues can be a serious destabilising internal factor (Keković and Dimitrijević, 2017). In the phase of armed conflicts, in addition to many human casualties, there is the destruction of the military, energy, traffic and civil infrastructure, which triggers waves of migration that makes conflict to actually spill over into the surrounding countries, i.e. conflict regionalisation occurs or at least its consequences. At the end of the process of generated instability, first there is diplomatic and then military intervention by one or several great powers. These are mostly air strikes, and also amphibious operations. The entry of foreign military troops into some territory is an act of aggression, and conflicts last from several months to several years with attempts to establish some sort of peace. When the agreement is signed and peace is established, such a country remains the region of the so-called frozen and unresolved conflicts, i.e. the state of generated instability under the control of international entities.

It is evident that instead of democracy, peace and development, globalisation has multiplied security challenges and problems, as indicated by world reports. When viewing the Global Peace Index (GPI) for 2021, it can be noticed that out of 163 countries analysed according to the level of peace, 58 are ranked very high or high, 65 medium and 40 low or very low, i.e. that 2/3 of the countries are in the zones of low level of peace development. This report analyses countries according to three criteria, which include 23 indicators (IEP, 2022). Those criteria are:

1. current national and international conflicts (number and duration of internal conflicts, number of dead in conflicts, role in external conflicts, intensity of internal conflict, relations with neighbouring countries);

2. social safety and security (level of perceived crime in society, number of refugees and internally displaced persons, political instability, scale of political terrorism, impact of terrorism, number of murders, level of violent crime, probability of violent demonstrations, number of prisoners, number of internal security and police officers);

3. militarisation (military expenditure as a percentage of GDP, number of servicemen, transfer (import/export) of conventional weapons, financial contribution to UN peacekeeping missions, nuclear and heavy weapons capacities, ease of access to light weapons).

What is worrying is that the report for 2021 specifically apostrophes the indicators that had the greatest deterioration, namely violent demonstrations, political instability and militarisation. Figure 1 shows that the above-mentioned indicators are a means of causing socio-political crises that produce the state instability. Since one of the most important directions in the development of globalisation is the spread of democracy, it is necessary to analyse the report of the Economist Intelligence Unit. According to the Democracy Index, 2/3 of the world countries are ranked low, that is, they do not have developed democracy (Democracy Index, 2021). According to the mentioned reports, the post-Soviet states are ranked very low according to all factors. According to the Democracy Index, the Ukrainian and Georgian political systems belong to hybrid regimes, while Belarus, Kyrgyzstan, Azerbaijan, Turkmenistan and Kazakhstan have authoritarian regimes. All countries of the post-Soviet space are ranked medium according to the Global Peace Index, while Ukraine is expectedly low (142 out of 163 countries). These reports indicate that two-thirds of the world countries are highly susceptible to triggering crises, which escalate into the worst form of generated instability, which is armed conflicts.

The geopolitical dimensions of the relationship between the US and Russia in the post-Soviet space

With the disintegration of the Soviet Union into 15 countries in December 1991, a new era in the international relations of Eurasia began. The newly established states tried to deepen their relations with China, Europe and the United States, in order to

soften the influence of Russia (Weitz, 2008). Economically undeveloped and militarily dependent on Russia, they failed to strengthen and establish their institutions as modern developed states, regardless of the accelerated expansion of globalisation and world economic and trade relations. There is the problem related to a great number of disputed territories, which have a cultural, historic, economic and political dimension, and which are located on the borders of Kazakhstan and Uzbekistan, Tajikistan and Kyrgyzstan, Uzbekistan and Turkmenistan and other border areas. Institutionally, economically and militarily weakened, these states collapsed in the face of many problems. It has become obvious that new threats to security, in terms of transparent borders, as well as the fact that four out of five Central Asian states border Afghanistan, threaten the rapid spread of armed conflicts throughout the region (Rahimov and Urazaeva, 2005: 18). At the extraordinary session of the CSTO Collective Security Council in January 2022, the President of Tajikistan Emomali Rahmon stated that the increased activity of international terrorist groups in Afghanistan directly affects the CSTO collective security zone. He warned that the situation on the Tajik-Afghan border is getting more complex every day (CSTO, 2022). In Tajikistan and Kyrgyzstan, border disputes have turned into armed conflicts. Although both of these countries are in the NATO Partnership for Peace programme, Russia has greater political and military influence, bearing in mind that its military bases are in those countries, which are also members of the Collective Security Treaty Organisation and the Shanghai Cooperation Organisation (Popović, 2012). The influence of external factors on this conflict is evident, especially taking into account joint military exercises in which, in addition to Russia and Tajikistan, members of the Armed Forces of Uzbekistan also participated (Baltić, 2021). This region is particularly sensitive due to the increasing influx of terrorists, primarily from Afghanistan and Pakistan, and the establishment of paramilitary formations.

Many conflicts in the post-Soviet space, including Nagorno-Karabakh in Azerbaijan, Transnistria in Moldova, Abkhazia and South Ossetia in Georgia, Crimea, Donetsk and Luhansk in Ukraine - are examples of generated instability for the purpose of expanding influence, i.e. control of these regions. "Russia has been the leader of the region for the past 200 years, which has the effect that the Russian policy towards countries in the region and beyond – both in the Caucasus, and towards Belarus, Ukraine and Central Asia – is implemented in such a way as to achieve the Russian dominance over them, whether through cooperation or through coercion" (Rajić, 2021: 231). The war in Georgia arose as a result of the country's approach to NATO in 1995 and the cancellation of the agreement on establishing the Russian military bases in its territory in 1999, as well as due to the outbreak of the so-called "Rose Revolution" in 2003, which brought Mikheil Saakashvili, a pro-Western leader, to be the head of the country, which directly provoked Russia to intervene in Georgia and support the separatists in 2008 (Rajić, 2021). With the separation of Abkhazia and South Ossetia, Russia got a buffer zone towards the Black Sea and pro-Western states. When it comes to the war over Nagorno-Karabakh, Russia and Armenia are strategic allies, with Armenia being a member of

the CSTO and the Eurasian Economic Union. During 2020, Russia was preoccupied with problems in Ukraine and constant political and economic pressures from the West, so it did not provide full support to Armenia in the conflict over Nagorno-Karabakh, considering it an internal issue. Therefore, as in Azerbaijan, Georgia and Ukraine, the authorities in Armenia decided to get closer to the West and NATO. The Moscow Agreement of 2020 confirmed the Armenian defeat, but the peace itself did not end the tensions, which have been going on for 30 years (Perezanović, 2022). Unresolved conflicts, including conflicts in Transnistria, Chechnya, Abkhazia, Nagorno-Karabakh, South Ossetia and Tajikistan, have a negative impact on the situation in the region. They hinder the political and economic development of the affected countries, lead to the brutalisation of political life and create instability, providing conditions for organized crime, terrorism, migration, etc. (Strachota, 2003).

The greatest conflict in the post-Soviet space is definitely the armed conflict in Ukraine, where the Russian Armed Forces began a major military operation in 2022. This war was preceded by years of political unrest and changes of pro-Russian and pro-US authorities (2005, 2007, 2010), whose peak were the so-called Euromaidan demonstrations in 2014 and the signing of the *Treaty of Accession to the European Union*, after which Russia organised a referendum and appropriated the Crimean peninsula as a countermeasure. Using the Georgian model, Russia supported separatists against the pro-Western government of Ukraine, so soon Donetsk and Luhansk declared independence, and the conflicts became more intense. With the escalation of conflicts in the world and the spread of crises to Europe, Henry Kissinger, in 2014, warned that the multidecade treatment of Ukraine as an area for conflict between the East and West destroys any prospect of bringing Russia and the West into the system of international cooperation. The core of the problem lies, on the one hand, in the US attempt to draw Ukraine and other countries into the Euro-Atlantic integration flows, primarily in NATO, and on the other hand in the Russian efforts to maintain its sphere of influence in this part of the post-Soviet space. At the beginning of 2022, the Russian Armed Forces entered the territory of Ukraine, and thus a real modern interstate war began. In addition to Donetsk and Luhansk, then Kherson, Mariupol and Odesa, the military operations of the Russian Armed Forces are also directed at the rest of Ukraine, which causes particularly great concern in Poland, as well as in Finland and Sweden, and throughout Europe. The entire Eurasian region became a training ground for the conflict between the US and Russia, creating generated instability in which both powers played an important role. Kissinger also refers to the fact that Ukraine has been independent for only 23 years, so it is not surprising that its leaders have not acquired the skill to achieve compromise and balance between the East and West, and also between pro-Western Catholic and pro-Russian Orthodox Ukrainians (Kissinger, 2014). His position did not change even in 2021, when he called on the West, and above all the United States, to analyse its foreign policy, which includes the obligation to change government structures around the world, in order to make them compatible with the West. Kissinger believes that there has to be a consensus among great powers on

the directions of establishing the international system, because in such a constellation of power, a conflict will get out of control and the whole world will be in a situation like before the First World War, which has exactly happened in the case of Ukraine (Kissinger, 2021). In this way, Kissinger seriously questions whether the violent change of government in certain countries is the best way to achieve democracy and sustainable development of countries and security related to them.

The post-Soviet states, such as Ukraine, Georgia, Moldova, Armenia, Azerbaijan and Tajikistan, were not ready for the changes brought about by globalisation, which made it impossible for them to independently strengthen economically and, therefore, militarily. "In the context of great turmoil at global level, we believe that the aforementioned pivot states in the Russian surroundings make many moves contrary to their interests, bringing themselves into direct confrontation with Russia" (Despotović and Glišin, 2021: 133). All the countries of Eastern Europe have opted for Euro-Atlantic integration, which made room for NATO to slowly expand its capacities and influence towards the East, placing the countries of Eastern Europe under its protectorate. This has seriously disturbed the balance of power between great powers, primarily in favour of the US. Russia has indicated the offensive expansion of NATO and the approach to the Russian borders (in 1999: Poland, Czechia, Hungary, then in 2004: Slovakia, Bulgaria, Romania, Latvia, Lithuania, Estonia, etc.), as well as the deployment of the US anti-missile defence in Eastern Europe and the Baltic region, as a security threat to its national interests. It is clear that the continuation of the NATO expansion process to the East has very negative consequences for global security in the context of causing the Russian permanent dissatisfaction, which has influenced the radicalisation of the Russian approach to global security. The Eurasian region, which includes the countries of the Caspian and Black Sea region, has great geostrategic importance, primarily from the security and energy aspect, which is why control of this region is one of the Russian vital interests. The cause of the instability of the post-Soviet space should be sought in the attempts of the US to make this region a buffer zone and isolate Russia from Europe and Asia, in order to make the transit of the Russian energy products, as well as close trade relations, difficult. Therefore, it is not surprising that the Russian Federation, first imperceptibly, and then rather openly, launched its military capacities as aggressively as the Western Alliance. Instead of stability and development, great turmoil and crises have been caused, characterised by waves of instability and insecurity in the post-Soviet republics (Figure 1). The escalation of the conflict and the use of the most modern weapons and equipment, as well as the Russian threat with a nuclear arsenal in Ukraine, has caused a crisis of global proportions. The most important supranational institution of the UN has lost its importance, military intervention is carried out without the consent of the UN Security Council, and the countries that pursued a policy of military neutrality, Finland and Sweden, have opted for NATO. For the first time since the Cuban Crisis, the world is facing the most dangerous threat, which is the spillover of regional conflicts to Europe and the world, as well. Therefore, it is clear that the policy of the Cold War has come to life in its most extreme form - secessionist conflicts in the Eurasian region with the tendency to cause another global war.

Conclusion

The process of transformation of economic and political systems of states includes complex interactions of subjects in the international system. Causing crises has only one goal - the institutional collapse and destabilisation of a country in all its segments, firstly economic, social and political, and then security. Globalisation has enabled great powers to make the national right to political affiliation and economic and social organisation meaningless through the policy of imposition. In this way, great powers have created the concept of generated instability, with the aim of preserving and expanding their influence and control over weak states, including the post-Soviet states. Many conflicts around the world show that the global policy of imposing and managing changes does not provide constructive solutions for building peace, but collapses the main foundations of democracy and free economy, establishing not only states, but also entire regions of generated instability.

The security complex of Europe, that is, the subcomplex of Eastern Europe, has been struck by armed conflicts, in which almost all actors of the international community are involved. Great powers have not been taught by the example of the countries of the former SFRY, which represent a symbol of the collapse of the international order and the most tragic example of generated instability. Unfortunately, they have also missed the chance to use the Ukrainian crisis to reach a political consensus for establishing a stable international bipolar order or greater involvement of the international community in the new global order. Great powers, such as China, India and Brazil, have remained on the sidelines of these tragic events, not taking responsibility for preventing the collapse of peace and the establishment of entire regions of instability. In the wake of many wars (Georgia, Ukraine, Azerbaijan, Tajikistan, Kyrgyzstan) and various diplomatic and political fronts (Moldova, Armenia), the greatest danger nowadays is the growing uncertainty of global confrontation with elements of the threat of nuclear warfare. Moreover, we should not neglect the outbreak of a war on a wider scale, during which non-nuclear weapons of mass destruction would be used. More than ever, the world needs a consensus of great powers regarding the establishment of a new, more stable and safer global order, whose contours are still not visible, due to the growth of tensions and armed conflicts.

Literature

[1] Baltić, L. (2021). Kirgistan i Tadžikistan – sukob bez kraja. Centar za geostrateška istraživanja i terorizam. Preuzeto 10.4.2023., sa <https://cegit.org/kirgistan-i-tadzikistan-sukob-bez-kraja/>

[2] Buzan, B. (1991). New Patterns of Global Security in the Twenty-First Century“. *International Affairs*, Vol. 67, No. 3, 431-451

[3] CSTO (2022). Extraordinary session of the CSTO Collective Security Council, 9. January 2022. The Collective Security Treaty Organization. Preuzeto 12.4.2023. sa https://en.odkb-csto.org/news/news_odkb/10-yanvarya-v-formate-videokonferentsii-sostoitsya-zasedanie-soveta-kollektivnoy-bezopasnosti-odkb-p/#loaded

[4] Democracy Index (2021). The China challenge. Economist Intelligence Unit, London. Preuzeto 1.4.2022. sa https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2021/#mktoForm_anchor

[5] Despotović, Lj. i Glišin, V. (2021) Geopolitička pozicija ruske federacije na postsovjetskom prostoru, u Konfliktne zone na postsovjetskom prostoru i regionalna bezbednost, Petrović, D. (ur.), *Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd*

[6] Kissinger, H. (1969). Central Issues Of American Foreign Policy. Foreign relations of the United States, 1969–1976, Volume I, Foundations of Foreign Policy, 1969–1972. The Office of the Historian, Preuzeto 25.3.2022 sa <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76v01/d4>,.

[7] Kissinger, H. (2014) To settle the Ukraine crisis, start at the end. Washingtonpost. Preuzeto 23.3.2022. sa https://www.washingtonpost.com/opinions/henry-kissinger-to-settle-the-ukraine-crisis-start-at-the-end/2014/03/05/46dad868-a496-11e3-8466-d34c451760b9_story.html

[8] Kissinger, H. (March 2021). The future of liberal democracies: in conversation with Henry Kissinger. Chatham House. Preuzeto 26.3.2022. sa <https://chathamhouse.soutron.net/Portal/DownloadImageFile.ashx?fieldValueId=5685>

[9] IEP (June 2021). Global Peace Index 2021: Measuring Peace in a Complex World. Institute for Economics & Peace. Preuzeto 5.4.2022. sa <http://visionofhumanity.org/reports>

[10] Jeftić, Z., Mišev, G., Stanojević, P., i Obradović, Ž. (2018). Savremeni konflikti i njihove tendencije“. *Vojno delo 7/2018*, ISSN: 0042-8426, *Univerzitet odbrane u Beogradu*. 23-40

[11] Keković, Z. i Dimitrijević, R. I. (2017). *Sistemi bezbednosti sa sistemom bezbednosti R. Srbije*. Fakultet bezbednosti. Beograd.

[12] Krstić, M. (2017). Tajne akcije – „alternativni pravci“ delovanja obaveštajnih službi. *Vojno delo, 3/17*, *Univerzitet odbrane u Beogradu*. 119-133

[13] Lazić, R., Kulić, M. i Bubalo, M. (2022). Krivično delo špijunaže kao oblik agenturnog metoda u prikupljanju podataka, *Vojno delo 1/2022*, ISSN: 0042-8426, *Univerzitet odbrane u Beogradu*. 32-45

[14] Mišev, G. (2020). Teorijski dometi izučavanja energetske bezbednosti kao globalnog izazova u međunarodnim odnosima. *Sociološki pregled*, vol. LIV, no. 1. 149-173.

[15] Perezanović, M. (2022). Rat u Nagorno Karabahu 2020. godine – uloga svetskih i regionalnih sila. *BAŠTINA, Priština – Leposavić, sv. 58*. 113-124

[16] Popović Miloš (2012). Poluporozni regioni u svetskoj politici: slučaj Središnje Azije, *Političke perspektive, UDC 327(5-191.2)*. 55-79

[17] Proroković, Dušan. 2018. Uloga Šangajske organizacije za saradnju u promeni ravnoteže snaga u centralnoj Aziji. *Politika nacionalne bezbednosti 2/2018*. Institut za političke studije. Beograd. 79-95.

[18] Rajić, N. (2021). Analiza spoljne politike Ruske Federacije prema Gruziji kroz prizmu neoimperijalnih regionalnih ambicija. *Civitas, 11(2)*. 226-248

[19] Rahimov, M. i Urazaeva, G. (2005). Central Asian Nations & Border Issues. Conflict Studies Research Centre. Preuzeto 12.4.2023. sa https://www.files.ethz.ch/isn/92527/05_Apr.pdf

[20] Stojanović, S. i Despotović, Lj. (2014). Diskurzivno transformisanje države blagostanja. *Srpska politička misao* 4, UDK: 316.323.65+321.01. XXI, vol. 46. 11-34

[21] Stojanović, S. S. i Đorđević, B. (2017). Svetsko društvo rizika i zaštita nacionalnih interesa Republike Srbije. *Međunarodni problemi* 4. 465–482

[22] Strachota, K. (2003). Armed Conflicts in the Post-soviet Region. Present Situation, Prospects for Settlement. Consequences. Centre for Eastern Studies. Preuzeto 10.4.2023. sa <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-studies/2003-06-10/armed-conflicts-post-soviet-region-present-situation-prospects>

[23] Vračar, S. M. (2017). Fizionomija rata u postmoderni: studija slučaja sirijskog oružanog sukoba. *Međunarodni problemi* 4. 447–475

[24] Weitz, R. (2008). *Kazakhstan and the New International Politics of Eurasia*. Washington: Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Program.

Summary

The key strategic and security trends at global level are conflicts in Eurasia, terrorism, migrant crisis, energy sources deficit, climate changes, and also the crisis of the idea of a global society, whose causes lie in the eternal competition between the US and Russia over the expansion of spheres of influence and power. With the collapse of socialism, great powers, as the holders of global change management instead of development, have caused a series of socio-political crises in weak states, which is why the establishment of a global society has not been done, but rather numerous conflicts and wars within and between states. Unadapted to the new world order promoted by the Western countries, the post-Soviet countries have further collapsed in front of global problems. Since its collapse, all the countries of the former Soviet Union have found themselves between the Russian influence and the increasing penetration of the Western powers, primarily the US, into this region. The generation of instability, whose main levers are social insecurity and economic inequality, is based on the well-planned activities of the leading actors of the international scene, which is why these countries have been in constant phases of armed conflicts and frozen conflicts for 30 years. With the transition from socialism to neoliberalism, the promotion of privatisation and foreign direct investment as the basis of development, social enterprises have been shut down and de facto deindustrialisation and stagnation of economy has happened, and the states turn into sales markets dependent on import. Dependence on import creates heavily indebted countries, without the capacity to maintain the liquidity of the financial system, which causes inflation, unemployment and a decline in living standard and life quality. The decline in living standard, i.e. poverty, is accompanied by the development of the gray zone, bribery and corruption, as well as armament, an increase in crime and terrorism. Economic instability, accompanied by fear and uncertainty, is a benchmark for financing political opponents and motivating masses for civil protests for a violent change of government. In such an atmosphere of

insecurity, a good ground is provided for the intensification of the political and economic crisis, with the aim of escalating armed conflicts. The Eurasian region, which includes the countries of the Caspian and Black Sea regions, has great geostrategic importance, primarily from the security and energy aspect, which is why control of this region is one of the Russian vital interests. The cause of the instability of the post-Soviet space should be sought in the attempts of the US to make this region a buffer zone and isolate Russia from Europe and Asia, in order to make the transit of the Russian energy products, as well as close trade relations, difficult. Ukraine and other post-Soviet countries are collateral damage in the geopolitical and geostrategic contests of great powers, namely the US and Russia. Instead of stability and development, great turmoil and crises have been caused, characterised by waves of instability and insecurity in the post-Soviet republics. The escalation of the conflict in Ukraine, instability in Georgia, wars in Armenia, Azerbaijan, Tajikistan, Kyrgyzstan, and even Afghanistan and Syria, have led to a serious threat to global security, primarily due to rather frequent threats of nuclear and hypersonic weapons, and also weapons of mass destruction. The world has come close to the greatest crisis since World War II. The United Nations has lost its role and importance, permanently neutral states, such as Finland and Sweden, are changing their foreign policy course by opting for NATO, and the danger of a war breaking out on a wider scale has become a serious political and scientific discourse. The state of international relations and responses to global threats to security definitely depend on the achievement of the interests of great powers that are fighting for influence, resources and survival in a position of power.

Key words: *globalisation, crisis, instability, security, post-Soviet space*

© 2023 The Authors. Published by *Vojno delo* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>).

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution license (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

